

ALKALMI BESZÉD

MELYET AZ 1848. ÉVI NAGY NEMZETI
ALKOTÁSOK

50 ÉVES ÉVFORDULÓJÁNAK

MEGÜNNEPLÉSE CZÉLJÁBÓL

HAJDUVÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGI
BIZOTTSÁGÁNAK

1898. ÉVI ÁPRIL 11-ik NAPJÁN
DEBRECZENBEN TARTOTT

DISZKÖZGYŰLÉSÉN

ZSIGMOND SÁNDOR

ev. ref. eszperes, egyházkerületi főjegyző,
vármegyei bizottsági tag ur előadott.

DEBRECZEN,

Nyomatott Kutasi Imre könyvnyomdájában

1898.

Magyarországi Királyi Könyvtár

977681

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Tekintetes Vármegyei Közgyűlés!

Magyarországnak, a mi szeretett hazánknak ezredéves történetében, a legújabb kor kezdetét jelöli meg hatalmas határkövel az a nap, melynek 50 éves évfordulóját ma ünnepli meg e haza földén minden törvényhatóság, azok között a mi, keletkezésére nézve legifjabb vármegyénk is.

És ez ünnepélyen, melyen oly törvények méltatásáról van szó, melyek Magyarország ujjászületésének alapjait képezik, melyek a magyar nép összeségét, a rendek kiváltságainak megszüntetésével — nemzetté emelték; melyek a törvény előtti egyenlőséget, a kiváltságok eltörlésével a közteher viselést és a kormányzatra hivatottaknak felelősségét nem csak a koronás királylyal, hanem a nemzettel szemben is megállapították: e törvénynek méltatásában nekem jutott a szó, ki azon országban hivatattám a kor-

mányzatra, mely nem e világból való, kinek tisztem a lelkek vezetése ama világosság felé, mely a földi hazából, egy örökkévalóba világol át, kinek kötelességem azon szabadságot ápolni, a mi az emberi kebelnek örök, elévülhetlen tulajdona, melyet tőle el nem vehet sem az uralkodó szeszélye, sem egyesek zsarnoki önkénye, sem az üldözés, sem a vérpad, mert becsesebb az életnél, lévén az maga a léleknek az ő urától és teremtetőjétől nyert szabadsága.

Bár nem vagyok tehát törvénytudó, bár nem szolgáltam rá azon megtiszteltetésre, hogy e törvényhatóság előtt mint ünnepi szónok, oly törvények méltatásáról beszéljek, melyek az én hivatásos hatáskörömön: az urtól vett szolgálaton kívül állanak; mindazáltal itt állok a Tekintetes Vármegyei Közgyűlés előtt, mint olyan, ki épen az ötven év előtt alkotott törvények alapján vagyok imádozott hazámban az egységes magyar nemzet alkotó tagja, mint a ki szeretem hazámat multja küzdelmeiért s igénytelen munkása vagyok fejlődésének, a művelt nemzetek sorába felemelkedésének, hivatásomnál fogva.

Igen, hivatásomnál fogva.

Hiszen oly egyháznak vagyok a papja, melynek éltető eleme a legfőbb szabadság, a lelkiismeret szabadsága, mely nélkül nem tudom képzelni a nemzeti sza-

badtságot sem ; — oly egyháznak vagyok a papja, melynek negyed-félszázados multjával s e multban kifejtett küzdelmeivel, szoros kapcsolatban volt mindig a magyar hazának, a magyar nemzetnek önállósága, s függetlenségeért való küzdelme s oly egyházmegyének állok az élén, melynek népe 300 évvel ezelőtt, karddal irta be nevét, a függetlenségeért harszó Magyarországnak történetének könyvébe, mely népnek vitézsége segített abban, hogy dicső emlékü fejedelme Boeszkay István, a hazánk egyik sarkalatos törvényét képező békekötést, a bécsi békét vivta ki a magyar nemzet számára.

Ez az én jogezimem arra itt és e helyen, hogy elfogadtam azon megtisztelő megbizást, hogy az 1848. ápril 11-én szentesített, hazánk és nemzetünk történetében új korszakot alkotó törvények méltatására vállalkoztam.

De hogy e (az 1847|8 évi,) korszakot alkotó törvényeket, az ezekben lefektetett új. nemzeti állam alkotására hivatott eszméket, jól megérthessük, és méltányolhassuk ; hogy azon tényezőknek, melyek létre hozták, a nemzet életébe átvitték és ezzel Magyarországot ezredéves multjának utolsó félszázadában, a nemzeti jogállam magaslatára emelték : igazán megadhassuk a tiszteletet, kifejezzük ez ünnepélyes órában hódolatunkat : feltétlenül szükséges ismernünk a régi, 1848

előtti Magyarországot, azt a rendi alkotmányt, melynek biztositéka

I. a vérszerződés;

II. a II-ik Endre király által kiadott arany bulla;

III. A hármaskönyv I. rész 9-ik cikkelye;

IV. A bécsi és linzi békekötés;

V. Az uralkodási rendet megállapító 1687. évi 2. tez. és 1723. évi 2. tez. amelyeket, mint alaptörvényeket magában foglalja a koronázási hitlevél s a koronázás alkalmával tétetni szokott királyi eskü.

Ezek szerint a ma is uralkodó felséges királyi házban, Magyarország örökös monarchia. — Feje a koronás király, ki a végrehajtó hatalmat kizárólag s egész terjedelmében gyakorolja; a törvényhozó hatalmat és adóztatási jogot a magyar néppel, mely név alatt a tripartitum II. rész 4. pontja szerint csak a nemesség értetett, oly módon osztja meg, hogy ennek megegyezése nélkül, törvényt sem nem hozhatott, sem el nem törölhetett és sem adó vagy segedelem, legyen az pénzben, terményben vagy katonában, a nemzetre ki nem vettethetett.

A király személye szent és sérthetetlen, a kormányzattal megbizottakat maga választja, a nemesség köréből, kik egyedül neki felelősek. A nemesség — a főrendekkel, a papsággal törvényhozó s honvédő, de az állam fenntartás terhéért

nem ismeri. — Ezt viseli a nép; a jogokkal nem, csak kötelességekkel bíró nép; mely fizeti az adót, visel minden terhet, szolgálja földes urát robottal; a papságot a tizeddel s ezen kívül adja a rendes katonaságot is.

Mint a keleti népeknél a Kasztok, úgy különíti el hazánkban egymástól a nemességet a néptől, törvény által biztosított kiváltsága. Az ellentétek béke idején nagyobbak, mint a védelem korszakában. — Itt vitézül áll, a közös veszély egyesíti a védelemre mindenik osztályt s büszkén kiáltja, nem csak, de kardjával oda írja ellensége fejére: ne bántsd a magyart! A béke idején azonban mind erősebb-erősebb védfalakkal sánczolja körül magát a nemes, az embert az embertől, az osztályt az osztálytól élesen elválasztva.

A főúr nem érzi jól magát itthon, idegen saját hazájában, külföldön él, ott költi el dus vagyonának gazdag jövedelmeit. Ott játszik vagyona és születése által biztosított magas társadalmi állásában szerepet, hol idegen, míg itthon teljesen elhanyagolja, épen magas társadalmi állásából folyó kötelességeit, megtagadva nemcsak a különböző népelemekkel, de saját nemzetével is, a közösséget.

A köznemességben nem hiányzik a fajszeretet. Magyaroknak vallja s tudja magát, de kiváltságaihoz annyira ragaszkodik,

dik, hogy az által utját állja a nemzeti egység fejlődésének. Kiváltságait a közszabadság biztosítékának nézi s a nagy rész, felfogásában korlátolt elannyira, hogy makacsul ragaszkodik a latin nyelv használatához, mint a rendi alkotmány legfőbb palladiumához. — Kerüli ugyan a mágánást, de lenézi a városi polgárt; a vele egy, sokszor magasabb műveltséggel bíró honoratior osztályt pedig, mely szolgálatainál fogva függő helyzetben áll a közönség között, épen semmibe sem veszi, mint olyat, mely nem ősei fundusán s jogaiból, hanem esze után él. — Kiváltsága emeli gőgjét; gőgje által elkülöníti magát a haza népeitől s kellő műveltséggel sem bírva, a nemzeti nyelv elhanyagolása által, lehetetlenné teszi, a nemzet különböző elemeinek egyesülését.

A polgárság, mely nagyrészt idegen eredetű, bár bizonyos kiváltságokat élvez a városokban, de nem érzi szükségét annak, hogy magyar legyen. De ha akarna sem haladhatna a nemesség merev, elutasító magatartása miatt s bár az országgyűlésen képviseleti és szólási jogot s összege szavazatot is nyer, ott a nemességgel folyvást szemben áll s a két rend, nem egyszer, a legszenvedélyesebb kitörésekben ad kifejezést kölcsönös ellenszenvének.

S a nép, a földesuri szolgálatok által — munkás erejében megbénított nép,

a közterhek sulya alatt görnyedő ugynevezett paraszt, az alkotmány keretén egészen kívül áll. Nem tényező ott, hol életéről, véréről, verejtékkel összesugorogatott filléreiről, — róluk — nélkülök dönt s uralkodik felettük a felsőbb 10 ezer, a nélkül hogy őt is embernek, társadalmat alkotó elemnek, a nemzet alkotó erejének elismerte volna.

Nem szólok azon ellentétekről, melyek a vallásfelekezetek között fenn állottak; nem szólok azon vármegyei szervezetről, mely évek hosszú során át, országgyűlés nem tartatván, külön-külön egy-egy kis országgyűlés jellegével bir s országgyűlés esetén, a felküldött követeknek utasítást adhatván, vagy nem tetzését követének visszahívásával is kifejezhetvén, bizonyos mértékben az országgyűlést is uralja, sok esetben elhomályosítja, nem szólok ezen megye gyűléseken, a nemesség kifejezetten merev magatartásáról, mely még inkább fokozta a nemzet és társadalom szétagoltságát s erőtlenné tételét. — Csak arra mutatok rá, hogy épen akkor, midőn hazánkban, a köz és társadalmi viszonyok miatt, a nemzet szétagoltsága s az osztály harc, a legélesebb volt, Ausztria kormányának élére, egy oly férfiú került Metternich herezeg személyében, ki épen a viszonyokból folyólag, mindent elkövetett hogy Magyarország függetlenségét nem külerő-

szak, hanem maga a nemzet — a nemesség magatartása által — végképen megsemmisítse.

Ismeri hazánk viszonyait, tudja nagyon jól, hogy a mágnás osztály zöme idegen itthon s nem törődik mással, csak birtokai jövedelmének elköltésével; tudja nagyon jól, hogy a nemesség, erőss konzervativizmussal ragaszkodik kiváltságaihoz s ezek dédelgetésével utját állhatja minden nemzeti törekvésnek, a nemzeti állam konszolidációjának. Dédelgeti tehát e kiváltságokat; azon külszint folyvást megtartja, hogy a nemesség jogaiból nem enged; de e mellett a legnagyobb törvénytelenégeket is keresztül viszi, ugyanazon nemesség által s a felszínre jött, mind erősebb s tisztultabb nézeteket, a nemzeti állam alkotás felé irányuló törekvéseket, a vagyontalan, a közügyek iránt e miatt részvétlen, de tudatlansága folytán a helyzetet fel sem ismerő ugynevezett boeskoros nemesség által törí meg s szavaztatja le a vármegyei gyűléseken.

Pénzre, katonaságra van szüksége, a Nápolyban, Piemontban kitört zavarok miatt. Tudja, hogy ezt csak az országgyűlés szavazhatja meg. Országgyűlést azonban nem hivat már 1814 óta. A vármegyékkel akarja tehát megszavaztatni, a pénzt s katonát. — Szép szerével ott, hol hatalma a fő nemesség által nagy;

erőszakot alkalmaz ott, hol hatalmas. Hont, kiváltképen Bars, Turócz, az erőszakosság tulzó jeleneteinek lesz színhelye e gyűlések alatt. A főispáni helytartók mindent elkövetnek, hogy a hatalmat szolgálják, de a vármegyék ellenállásán végre is meghiusul e törekvés és kénytelen a kormány összehivatni, a Magyarország ujjászületését először munkába vevő 1825-iki országgyűlést.

Mit a mult századvégi francia forradalom, mint hibákat, társadalmi félszegségeket kimutatott; amit a haladás, a nemzeti egységre törekvés merev akadályából ledöntött, az mind, mint éltető, mint mentő eszme, élt s uralkodott ekkor már a gondolkozni képes lelkekben. Egész Európa belseje egy vulkánná változott át; Baden, Württemberg, Nápoly, Hassenkassel, Görögország népjogi küzdelmek szinterévé vált s küzdelmei árán alkotmányt és felelős kormányt kapott.

A példa hat! A szabadelvű mozgalmak azelőtt soha nem tapasztalt erővel indultak meg hazánkban is, s megzendült, az 1825-iki országgyűlésen először, Szécsényi István gróf ajkán a magyar szó, ki itt kezdette meg tervszerű, reformátori működését s felismerve a nemzeti állam eszméjének nagy horderejét, oda hat, hogy a nemzet anyagi és szellemi erejének ujjászületésére az alapokat megteremtse.

Kiindulási pontja az volt, hogy míg a nemesség, a rendi jogok ellenintézett felszólalást, az állam ellen intézett támadásnak minősíti; míg a nemesség elbizakodott gögijében elfelejtkezik ugy önművelése, mint öröklött javainak fentartása iránti kötelességeiről: addig Magyarország ujjászületéséről, a nemzeti erők egyesítéséről beszélni nem lehet. — De mihelyest magasabb műveltségre tesz szert, mihelyest felismeri azon veszedelmet, mely épen kiváltságai miatt széttagolja, erejétől fosztja meg a nemzetet: mindjárt nem fogja jól érezni magát, az ősi alkotmány ódon sánczai közt s lerombolja önként. saját szabadakaratából, anélkül, hogy arra biztatni kellene.

S valóban az 1825, 1834, 1838, 1844. évi országgyűlések mind teremtettek valami újat s jót, ami a nemesség régi sánczait bontogatta; mi a felső tizezert közelebb hozta a nemzet erejéhez, főalkotó eleméhez, a néphez. — A magyar nyelv használata az országgyűlésen, a törvénykezésben, az iskolában; az urbéri váltság behozatala, mely szerint a jobbágy megválthatta földjét, szolgálmányait földes urától; a közteher viselés elve, mely egy részét legalább az adóknak megosztja a néppel; a nem nemesek hivatal viselés joga, a polgári jogok kiszélesítése, mind oly tényei voltak a kor szabadelvű áramlatának, melyek lépésről-lépésre vitték

közelebb hazánkat a nemzeti állam megteremtésének eszméjéhez.

Ne vélje azonban senki, hogy az országgyűlésnek ezen nagyfontosságú intézkedései mindjárt átmentek a közéletbe, amint a törvények szentesítést nyertek. — A központi kormány, az annak élén álló kanczellárok nem fogytak ki a módok és eszközökből, melyek által az országot jogaiból kiforgatni, a felszínre törekvő nemzeti eszmét megsemmisíteni igyekeztek. Hogy Magyarország, kapcsolt részeivel együtt független, szabad ország, hogy kormány formájára nézve teljes önállással, saját alkotmánnyal bír, hogy Magyarországot saját törvényei és szokásai és nem a többi örökös tartományok mintájára kell igazgatni és kormányozni: ott volt a papiroon, de nem voltak végrehajtva. — A vármegyékben, a helytartó tanácsnak felelős főispánok helyett, egyedül a kanczellárnak felelős administratorok kormányoztak; az alispánok szuronyhatalommal is felruházva, nem a vármegyének, hanem a törvény ellenesen kinevezett administratoroknak voltak felelősek; a soha törvényben el nem rendelt, előleges könyv vizsgálat vagy is censura, a legnagyobb szigorral alkalmazásba vétetett; az osztrák dohány monopólium becsempésztetett s a törvényszabályozta boltnyithatási jog mellőzésével es. kir. dohány kereskedések nyitattak.

Nem lehet tehát csodálkoznunk azon, ha a vármegyékben egy hatalmas, a fennálló kormányrendszerrel kibékíthetlen ellenzék szervezkedett, mely ellenében az akkori kanczellár Apponyi György s a politikáját támogató, mágnások és főpapokból álló konservatív, a haladással, a nemzeti egységre törekvéssel mit sem törődő párttal, törekvése céljául a kanczellár megbuktatását tűzte ki. A milyen erőss volt a jogsértés azáltal, hogy a kanczellár alig két év alatt, több mint felében a vármegyéknek (32) adminisztratorokat nevezett ki s azokkal kormányoztatott, épen oly erőss, szenvedélyes volt a támadás, a szabadelvű ellenzék részéről. — Széchényi lángelméje megteremtette erre az alapot. — Lelkesítő, buzdító szava, szivekhez ért; megszólaltatta a hatalmas Weselényit, lánggra gyújtotta, bátorította a szabadabb eszméket s midőn megjelent a zöld asztalnál a higgadt bölcsességű Deák Ferencz, midőn felemelte szavát, a meggyőződés erejével, a visszaélést, a nemzeti nyelv és szónoklat ma is alig utánozható ékesszólásával ostromozó Kossuth Lajos, midőn a szabadelvű irányzathoz csatlakozott Bathyányi Lajos és Kázmér, Teleki László, Perényi Zsigmond és többen s a leglelkesebb odaadással támogatták a munkát Szemere, Pázmándy, Szentkirályi: maga Széchényi volt az, ki mérséklőleg

lépett fel, attól félvén, hogy az ellenzék által tüzelve, a nemzet az erőszak terére lép s erőszakosan fogja érvényesíteni igényeit s a nép tettelesen lép fel s kényszeríti a nemességet előjogainak félretételére.

A konservatív párt, elbizakodottságában valami programm-félét adott ki. Az ellenzék rögtön kész volt rá a felelettel. — Deák Ferencz tollából folyt e nyilatkozat, mely pontról-pontra, a kormány törvénysértéseit tárta fel s mint a nemzeti törekvés czélját állította a nemzet elé azon 9 pontból álló tervezetet, melyszerint az ellenzék, elhatározott szándékkal küzd: a parlamenti felelős kormány, az Erdélylyel való egyesülés, a sajtó szabadság, a vallási egyenlőség és viszonzosság, a honpolgárok minden osztályának egyesítése, a közteher viselés, a politikai jogegyenlőség, az urbériség kármentesítéssel való megszüntetése, az ősiség eltörlése mellett.

A jelszó tehát ki volt adva mind a két oldalon. — Harez, küzdelem a legvégsőkig, míg vagy az egyik, vagy a másik fél végképen kimerül s ott hagyja a küzdőtér a győző félnek.

E küzdelmek között viradt fel hazánkra az 1847-ik év. — A bölcs nádor, ki hazánkat félszázadon keresztül annyi mérséklettel, annyi tapintattal, oly sok válságból szabadította meg, József kir.

főherczeg meghalt. Nádor választásra hivatnak össze a rendek, s azon felül az ország boldogságának gyarapítására, a közjó növelésére kívánt nagyfontosságú intézkedések felett is tanácskoznok kellett.

Megnyilt a sorompó, a pártok mérkőzésére. — A kormány mindent elkövetett bár, — alig birt számra nézve egy pár többséget bevinni az országgyűlésre. — Csak is számra nézve többséget, mert az erkölcsi és szellemi erő, egészen az ellenzék soraiban öszpontosult.

1847. nov. 12-én gyűltek össze a rendek először, a királyi üzenet vételére, holott is, V-ik Ferdinánd király személyesen üdvözölte az országgyűlés rendeit e szavakkal „M a g y a r o r s z á g rendeit itt látni örvendek; atyai szándékomat a királyi előadások mutatják, fogadják bizalommal.“ — A királyi előadások: a nádor választáson kívül, a katona elszállásolás és élelmezés, a szabad királyi városok, az egyházi rend és szabadkerületek országgyűlési szavazatának rendezése, a bányavárosok szervezése, a birtok szerzés és átruházási törvények módosítása, telekkönyvek készítése, az urbéres jobbágyok örökváltsági szabadsága, belkereskedés, közlekedés, a részek vissza kapcsolása s büntető törvénykönyv szerkesztése felőli intézkedésre hívták fel a rendeket.

Az ezen leiratra szerkesztett válasz,

mely leírja s erőss bírálat tárgyává teszi a visszaéléseket, a jogsértést, melyet a kormányzatban elkövettek, az ellenzék szellemében s ennek győzelmével fogadtatott el. — De e fölirat, melyről azt jegyzi fel a történet, hogy soha ennél jobb, komolyabb, formájára és tartalmára nézve tökéletesebb, a magyar törvényhozás által még nem szerkesztetett, amiatt, mert azt a felső tábla, hat napi zajos tárgyalás után sem fogadta el, sohasem jutott a felség elé. — Az alsó tábla K o s s u t h L a j o s indítványára eltért az addigi szokástól; több üzenetet nem váltott a főrendekkel, hanem külön felirat küldését határozta el.

A felirati vita megszűnt tehát és megkezdődött az a lázas tevékenység, mely ez utolsó rendi országgyűlésen, hivatva volt hazánk alkotmányában az évszázadok mulasztásait pótolni s megteremteni a rendi alkotmány keretei között fejlődésre képtelen állam helyett, a nemzeti államot.

Decz. 7-én a közteherviselés; 21-én az urbéri örök váltság, 1848. január 7-én és 15-én a magyar nyelv használata és a honosítás; febr. 12-én a részek visszakapcsolása tárgyában, 1836—21. t. cz. végrehajtása iránt hozott törvények fogadtattak el. — Közben a fiumei vasút ügye is felvételre került, melyben K o s s u t h tervezetével szemben S z é c s é n y i terve

fogadtatott el, mely vereségét Kossuth békén türe, de meg is lepte pártját, midőn bizottsági tárgyalás mellőzésével, a teljes ülésben, azon váratlan indítványt teszi, kéressék fel ő felsége, hogy adjon alkotmányt az örökös tartományoknak s elégítse ki a zavargó olaszok kívánóságait.

Hatalmas eszme, melynek kiindulási pontja az, hogy ha az örökös tartományok is alkotmányt kapnak, az uralkodó s az uralkodást vezetőik, ott is alkotmányos eljárást tartozván követni, nem fogják többé, a magyar alkotmányt megsérteni. — Kossuth elve e tárgy körül abban ellenkezik Szécsényiével, hogy ez a nemzetet először műveltté s gazdaggá kívánta tenni, hogy tudjon élni szabadságával; míg Kossuth — először függetlenné s szabaddá, hogy tudjon gondoskodni önmagáról.

Az eszme azonban, bár határtalan lelkesedést kelt a gyűlésen kívül, s kivált a bécsieknél, nem bir többséggel a rendeknél s Kossuthnak épen egyik lelkes munkatársa Szemere szólal fel ellene, a nevettségességtől fél, hogy mi kérjünk a többi tartományoknak alkotmányt, holott a magunkét sem tudjuk megvédeni s az olaszok ellenében harczó 60 ezer magyar katonát nem vagyunk képesek a hazába visszahozni.

Kossuth ezen indítványa mellőztetett

tehát. De ekkor, február 22-ről hire jön, hogy Párisban a forradalom kitört s Fülöp Lajos trónját a nép összetörte. Titkolják e hirt, a mig lehet, de annál nagyobb rémületet kelt az, midőn kapcsolatba hozzák a bankjegyeket kezelő hitel bank bukásával, mintha az nem lenne képes többé, a kizárólag Magyarorszában forgalomban levő bankópénzt beváltani. —

Balogh Kornél, Győrmege konzervatív követe terjeszt elő e tárgyban indítványt, hogy kéressék meg Ő Felsége, hogy a bank állása, különösen a forgalomban levő bankjegyek mikénti fedezése iránt, a nemzetet felvilágosítani s megnyugtítani kegyeskedjék. — Kossuth felhasználja az alkalmat s mig Bécsből vett biztos tudósítás alapján, azon megnyugtató felvilágosítást adja, hogy a bank állása biztos, a forgalomban levő bankjegyeken kívül, 30 millió forint felesleggel bir, addig másfelől felhívja a rendeket, hogy emeljék fel politikájukat a helyzet magaslatára s támaszkodva az uralkodóház iránti hűség érzetére, kérjék a felségtől, hogy adjon Magyarországnak független, felelős miniszteriumot.

A lelkesedés, melylyel a rendek az indítványt fogadják, tárgyalják, nemesak magát a gyűlést ragadja el. — Kihat az

az utcára, végig fut az egész országon, de behatol a főrendek ajtaján is s ezek a rohamos egymásutánban következő események sulya alatt, elvesztve önbizalmukat, minden további harez nélkül átengedik a tért az ellenfélnek, mely minden habozás nélkül urává teszi magát a helyzetnek s a lehető gyorsasággal végre hajtja az átalakulás ama nagy munkáját, melynek eszméi három évtized erős küzdelmei között megérlelődve, mélyen bevésszöttek a nemzet szívébe.

A felirat e tárgyban gyorsan elkészül, de nagy a fennakadás, hogy a felső tábla elnöke a nádor, az országbíró s helyettese, mind Bécsbe rendeltetvén, nem tarthatnak ülést. Végre is Márczius 14-én egyhangu elfogadtatásban részesül az a főrendeknél s már Márczius 16-án 56 tagból álló küldöttség viszi azt a felséghez, ki a nemzetnek, a vezető István nádor által tolmácsolt rakaszkodását kedvesen fogadja, megköszöni s kívánatát mielőbb sikeresíteni óhajtja.

És a sikeresítés csakugyan gyors is volt. — A Márczius 15-iki pesti események híre alig érkezik Pozsonyba, már itt van a királyi leirat is a nádor kezében s Márczius 17-én, Bathyányi Lajos gróf kineveztetik az első független magyar miniszterium elnökévé, megbízatván — a miniszterium megalkotásával is.

És most már nem időzöm tovább az események láncszemének tovább füzésével. Magyarország ezredéves történetében páratlan lelkesedést szült a Márczius 15-én Pesten végbe ment tüntetés. A Talpra magyar felhívó szózata elhangzott a nagy népköltő Petőfi Sándor ajkairól, nemesak, de mint censura nélküli nyomtatvány került az ki a nyomdából s a 12 pont, melyet összefoglalva, küldöttség által juttatnak a rendekhez, vármegyéről-vármegyére jár, tárgyalatik, elfogadtatik s aláíratik.

Igaz, hogy a 12 pont, melyet Pesten, mint a magyar nemzet kívánságát, írásba foglalva, a rendekhez juttatnak, — bár azonos a szabadelvű párt programjával, bár találkozik a rendek gondolatával — nem igttatják a pestiek kívánsága szerint a törvénybe; igaz, hogy Kossuth Lajos, ki a 12 pontot felvivő küldöttséget, a rendek nevében fogadja, kimondja azt, hogy tiszteli a pesti diákoknak a rend fentartása iránt tett intézkedéseit, de utánuk nem megy: mindazáltal kétségtelen, hogy a Márczius 15-iki pesti események, kapcsolatban a Bécsben már Márczius 13-án kitört forradalommal, nagyban siettetik, a magyar nemzet rég táplált azon vágyainak teljesedését, hogy felelős miniszteriummal, népképviselési alapon álló országgyűlés útján intézhesse ügyeit s

fejthesse ki a nemzeti jóllét s haladás érdekében munkás erejét.

A még hátralevő néhány napot, a rendek a miniszterium megalkotására szolgáló törvények elkészítésével foglalják el. — Intézkednek az itt és ott már feltűnedező nemzetiségi félreértések, túlzások csillapítása s mérséklése iránt s kimondván, hogy minden fontosabb ügyben, már nem ezen rendi országgyűlés, hanem a népképviseleti alapon Budapestre, még az évben összehívandó gyűlés fog határozni, sürgetik a miniszteriumra vonatkozó törvény jóváhagyását, a miniszterium kinevezését s a rendi gyűlésnek, a törvények szentesítésével berekesztését.

Végre eljött a várva várt nap. A miniszterium, ugy amint azt Battyányi felterjeszté, ki lett nevezve s a felség ápril 10-ére ígérte, hogy az országgyűlést személyesen zárja be.

Ápril 10-én este 5 $\frac{1}{2}$ órakor érkezett a felség, V. Ferdinánd, neje, Ferencz Károly és Ferencz József főherczeg, most uralkodó felséges koronás királyunk kíséretében Pozsonyba s ápril 11-én, dél előtt 10 órakor, üdvözlötetett a rendek nevében Battyányi Lajos min. elnök által.

„Hü magyar nemzetemnek szivemből óhajtom — válaszolá az uralkodó — boldogságát, mert abban találom a magamét is. — Amit ennek elérésére tőlem kívánt,

nemesak teljesitem, hanem királyi szavammal erősítve ezennel át is adom, a nemzetnek, mint kinek hűségében leli szívem, legfőbb vigasztalását és gazdagságát.“

A fontosabb törvényczikkelyek, melyeket az utolsó rendi országgyűlés alkotott, melyek a kiváltságok megszüntetésével, a magyart nemzetté, országát nemzeti állammá emelték fel — ezek voltak :

3. t. cz. A független felelős magyar miniszteriumról.

5. t. cz. A népképviselői országgyűlésről.

7. t. cz. Erdély uniójáról.

8. t. cz. A közteher viseléséről.

9. t. cz. Az urbér, azt pótló szerződések, robot és dézma eltörléséről.

10. t. cz. A papi tized megszüntetéséről.

12. t. cz. Az urbéri megszüntett magán javadalmak államadóssággá változtatásáról.

14. t. cz. Hitelintézet alapításáról.

15. t. cz. Az ősiség eltörléséről.

16. t. cz. A vármegyék népképviselői alapján szervezéséről.

18. t. cz. A cenzura eltörléséről, a sajtó törvénnyel.

20. t. cz. A törvényesen bevett vallás felekezetek közötti egyenlőség és viszonyosságról.

21. t. cz. A nemzeti szín s az ország
czimerének jogaiba visszaállításáról.

22. t. cz. A nemzeti őrség megalakításáról.

23. t. cz. A királyi városoknak, mint
törvényhatóságoknak rendezéséről.

E törvényekkel tehát kezébe jutott a magyar nemzetnek az önrendelkezési jog. — Nem annak a nemzetnek többé, mely 1848 előtt e név alatt értetett, hanem az összes, a válasz falaktól, nemesi kiváltságoktól megszabadított, a szívében, érzelmeiben, nyelvében és jogaiban s kötelességében egységes magyar nemzetnek. — Az a nemzet, az a kiváltságos nemzet, mely e törvények szentesítése előtt birta Magyarországot, birta kiváltságánál fogva, birta mint törvényhozó, uralkodó, igazságszolgáltató, vádat és büntetést teljesítő kiváltságos osztály, soha nem volt nemesebb, soha nem volt emberi mivoltának oly magaslatán, mint mikor lemondott kiváltságairól, lemondott kizárólagos uralmáról s megosztotta a jogot, melylyel addig birt, megosztotta a közterhet, melyet ezelőtt nem viselt; megosztotta állását, melyben oly erős volt, azokkal, kik jog nélküli vérei s a közterhek alatt roskadozó alattvalói voltak.

De vajh! megért-é rá? Eljutott-é már ekkor általában ennek a nemzetnek egész zöme, a műveltség azon fokára, melynek birtokában önkényt, önmaga

törje szét a társadalmat addig megosztó, szétválasztó falakat; eljutott-é a műveltség azon magaslatára, hogy tisztán megértse, felfogja kiváltságai között azon félszeg helyzetét, melyben tehetetlenül vergődött — a hatalom által is felülről, — a megterhelt néptől is nyomattatva alulról.

És ha nem volt megérve rá, ha nem jutott el az értelmiség azon magas fokára, ha csak a tömeg, a féktelen mob uralmát kerítette felszínre, anélkül, hogy mérsékelni képes lett volna annak rombolásait; ha nem volt meg a kellő öszintesége ama nagy áldozat meghozatalára: úgy bizony a szabadság ama törvényei által csak rontott saját helyzetén, anélkül, hogy segített volna azon társadalmi osztályén, melyet magához, a nemzet testébe felvenni kívánt.

De ne beszéljünk most erről, hiszen azt mondják és igazuk van azoknak, a kik mondják, hogy a társadalmi nagy átalakulások sohasem mentek keresztül forrongások nélkül. De mint a vihar, megtisztítja a romlott levegőt, úgy ezek a forrongások is alapjában megrázkódtatják ugyan, de ujjá is szülik a társadalmat.

A mult századvégi franczia forradalom is borzasztó pusztításokat vitt véghezlerombolt sok emberi kéz alkotta müre; meket; vér és tűz járt nyomában min-

denütt és minden ellen, mely a féke vesztett, szilaj szabadságnak útjában állt, de kimutatta s lerombolta egyszersmind azon félszepségeket is, melyeket a társadalomban fentartani, az állam megerősödésének veszedelme nélkül, nem lehet. — Az ugyanazon nemzettelhez tartozó elemeket; melyeket születés, rang, kiváltság és vagyon törvény által megkülönböztetett, szétagolt, elválasztott egymástól, egyesítette ama nagy eszmében, melyet az egyenlőség és testvériség szavaival kiáltott bele a világba. — Az abszolút uralomra törekvő zsarnoki elnyomás mindent, még az emberi elmét is bilinesekbe verni törekvő tulzásai ellen a szabadságot, a gondolatban és cselekedetben nyilvánuló szabadságot, törvény által mindenkinek biztosított szabadságot, az örendelkezési jogot követelve, a társadalomnak és benne az egyes egyénnek.

És azok az 1848-iki törvények is ilyenek voltak. Küzdelem igen, de vihar nem előzte meg s voltak, bizony voltak lelkes apostolai, akik hitték, remélték, hogy nem is fogja követni. — Csalódtak, esalódtak keservesen, vérükkel, életükkel fizetve gazdag reményükért.

A szabadságnak amaz üdítő szellője, mely akkor, 50 év előtt érinté e nemzet homlokát, nem birta elüzni, nem birta elseperni végképen a szabadság ellenségeit s kik ezen, a szó legnemesebb ér-

telmében vett socialis törvények megal-
kotásához nem az igaz őszinte szív ön-
feláldozó lemondásával járultak ; kik nem
birták elszivelni, hogy egyszer valahára,
legyen már igazán önmagáé a magyar ;
kik az egyéni és gondolat szabadságot,
a törvényelőtti egyenlőség embert fel-
emelő méltóságát, s az emberben az isten
képére alkotott valóságot, nem az ember-
ben, hanem csak a bársonyban, nem Is-
ten áldott ege alatt, hanem csak a palo-
táknban keresték : megfelejtkezve minden-
ről igyekeztek lerombolni, megsemmisi-
teni azt, a mi az embernek, ami egy
nemzetnek elévülhetlen, Istentől nyert
joga, hogy szabadságát, egyenlőségét s
testvéri egymáshoz tartozását biztosítsa.

Szomorú napok voltak azok a magyar
nemzetre nézve. — De régi dicsőségéhez
híven, elhagyatva bár és testvértelenül,
szétszórt hajával és véres homlokával ott
állott, hol a nemzeti nagy létnek csak a
nyers erő, a szuronyok ádáz hatalma, vet-
hetett véget.

Ki hitte volna akkor, ki merte volna
remélni, hogy azon ádáz harc után, el-
vesztve legjobbait, megfogyva erejében,
vagyonában, megtizedeltetve gyermekei-
ben : ma 50 év múlva, ünnepeljen e meg-
fogyott, de meg nem tört nemzet ; ünne-
peljen azon törvények emléke felett, me-
lyeknek egységes nemzeté tömörülését
köszönheti s ünnepeljen azon koronás

király hozzájárulásával és akaratából, ki mint „nemzetünk kedveltje“ vett részt ama törvények szentesítésénél; ki megtalálta a fonált, mely 1848 közepén megszakadt, s harmincz éve mult, hogy mint böles király, mint hű magyar népének szerető édes atyja, az alkotmány iránti legnagyobb tisztelettel, mint a legelső magyar ember jár előttünk. Ki hitte volna akkor, hogy e nemzet melynek törvényhozó testülete, itt, épen e város falai között trónvesztettnek nyilvánította azt az uralkodót, mint aki a magyar nemzet jogait a fegyver élére vetette — ugyanazon uralkodót ma, ama nemzet-ujjászülő törvényalkotás emlékénel, mint a legalkotmányosabb uralkodót tisztelhesse, tisztelhesse azzal a szeretettel, hálával, megbecsüléssel, melyet a korona gondjaiban becsülettel, kötelesség tudással megőszülve, a magyar nemzettől megérdemelt. S ki hitte volna, hogy ugyanaz az uralkodó, eljőjjön ehez a nemzethez, kezet fogjon vele, együtt ünnepeljen vele ujjászületésének félszázados emlékeinél, és törvénybe ígtassa ama nagy alkotás emlékét, az uj, a nemzeti Magyarország megalkotásának emlékeit.

Én azt hiszem tekintetes vármegyei közgyűlés, hogy e tényben emelkedett nemzetünk, e tényben emelkedett törvényhozásunk s e tényben emelkedett felséges királyunk a helyzet igaz magas-

latára, melyben egymást megértve, a kölcsönös bizalomból erőt merítve munkálhatjuk e haza fejlődését, virágzását. Most, most mondhatja eligazán a koronás király, mit dicső emlékezetű elődje mondott az 1848-iki törvények szentesítésekor: Hü magyar nemzetemnek, szivemből óhajtom boldogságát, mert abban találok fel a magamét is és megtoldhatja ezzel: Én és a nemzet, a félreértések szülte küzdelmek után, megtaláltuk az összekötő kapcsolatot, a jog folytonosságot 1867-ben, s ha volna valakinek szívében kétely a felett, hogy amit a nemzet boldogságának elérhetésére megkívánt, én azt megtagadtam volna: némuljon el, mert ime királyi szavammal erősítem, szentesítem ama nagy alkotások emlékét, mert bizalmam van az iránt, hogy ma már a nemzet megért engem, meg is érett rá, legyen nagy, legyen szabad és legyen boldog velem.

De elmondhatja a nemzet is: a király iránti hűség és tiszteletből erőt merítve, a rajtunk fekvő felelősség s kötelesség érzetéből meghajlunk a király nagysága előtt s egy szívvvel, lélekkel kiáltjuk éljen a király s boldoguljon a haza!

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
Lelt. 16036-1959

100 100

